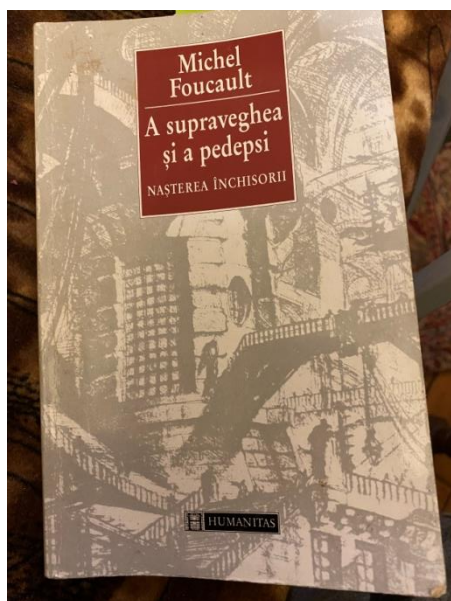

Paranoia Președintelui de Tribunal Schreber, sub orizontul sec.XXI 2024 Sibiu

În 1975 apărea la Paris celebra carte a lui M. Foucault, *A supaveghea și a pedepsi* ..dedicată „nașterii închisorii,, odată cu Iluminismul și modernitatea Europei. Debutând în 1961 cu bestseller-ul „*Istoria nebuniei în Epoca Clasică*,, Foucault concentra astfel atenția intelighenției epocii sale asupra două noi instituții: azilul psihiatric și închisorile.

Data fiind importanța socio-culturală a SUPRAVEGHERII în istoria recentă a Occidentului, vom tenta o recomentare a celebrul caz al Președintelui de Tribunal Schreber, care a reușit, la începutul sec XX, o spectaculară desalienare.

În jurul anului 1900 – când s-a deschis la Paris Expoziția Mondială ce a lansat Effel - Kraepelin contura sistemul nosologico psihiatric al psihiatriei, ce avea în centrul său trei psihoze (endogene) :

- Boala Maniaco Depresivă (ce poate evolua și prin episoade nedelirante)
- Demența Paranoidă Precocă (ulterioara schizofrenie lui Bleuler)
- Paranoia (și parafrenia), definită ca : „psihoză delirantă cu evoluție prelungită, cu păstrarea personalității, a gândirii, voinței și acțiunii

Acest model a străbătut întreg secolul XX.

În ultimele decenii DELIRUL (monotemic) sistematizat și nedeteriorant, e comentat într-o categorie clinică aparte, alături de dezvoltările prevalențiale a personalităților disarmonice. Paranoia rămâne însă de referință, un caz clasic fiind cel al Președintelui de Tribunal Schreber.

La începutul sec XX, în 1903, sunt publicate la Leipzig „*Memoriile unui nevropat*”, scrise în timpul internării în azilul Sonnenstein de către Președintele de Tribunal Schreber, diagnosticat ca *PARANOIAC*. În ele e prezentată evoluția psihozei sale delirante, care-l conduce la convingerea că :

...apropiindu-se sfârșitul lumii, Dumnezeu îl va transforma în femeie...și...fecundându-l...va regenera omenirea...Deci....El.... Schreber este destinat a fi generatorul omenirii viitoare.....

Data fiind claritatea și nuanțarea discursului din Memorii și ultima evaluare a psihiatrului curant (Dr. Weber), Instanța judecătorească decide scoaterea sa de sub tutelă, astfel încât, deși continuă să delireze, părăsește azilul după aproape 10 ani.

Cazul Schreber este comentat în 1909 de către Freud, care propune cu această ocazie pentru interpretarea psihanalitică a psihozelor mecanismul *proiecției*, diferit de cel al *refulării* ... funcțional pentru nevroze. În cazul Schreber – comentează Freud - esențială ar fi fixarea libidinală homosexuală asupra tatălui; care, în urma unei dinamici a inconștientului, ar sta în spatele relației sale delirant-paranoiace cu dr Flesing și cu Dumnezeu.

Cazul a rămas unul de referință pentru întreaga literatură psihanalitică, cu multiple comentarii ulterioare (Catan, Niderland, Lothane, Israels, etc). O interpretare aparte o face Lacan, considerând că „inconștientul funcționează ca un limbaj,.. Și, introducând cu această ocazie celebrul său concept de *forclusiune* (decădere din drepturile ce le conferă „numele tatălui,,).

Elaborările psihanalitice nu au adus însă suficientă lumina în direcția *destrămării, în psihoze, a "funcției realului" și a inserției în viața cotidiană, cu pierderea insightului* (cum e definită psihoza în DSM-IV-TR)căci..

Paranoia lui Schreber reprezintă, dincolo de psihanaliză, și un caz de referință pentru comentarea psihopatologiei delirului....care.. avea încă din sec XIX o definiție formală unanim acceptată :

„Prin delir se înțelege o „convingere extrem de puternică, de neschimbat prin argumente, într-o idee falsă,,

În ultimele decenii, psihopatologii au studiat (urmând definiția din DSM-IV) disfuncția, în delir, a prelucrării informațiilor despre „lumea exterioară,,... și chiar a datelor biografice...

Dar nu s-a studiat suficient aspectul :

La ce se referă această convingere ?

La această întrebare, Memoriile lui Schreber – în continuitatea romanului Don Quijote a lui Cervantes - orientează răspunsul în direcția :

„Convingerea delirantă se referă la trăirea unei metamorfoze IDENTITARE, într-o condiție de personaj dintr-un scenariu fictiv, într-o lume delirantă,,

Dacă Cervantes descria preschimbarea identitară a boiernașului de țară Quijano în „celebrul cavaler rătăcitor Don Quijote „... esențialul delirului lui Schreber se referă la *„metamorfoza sa identitară în femeia lui Dumnezeu,,*

Referința la disfuncția identității nu era posibilă pe vremea lui Freud, pentru simplu fapt că psihologia științifică încă nu elaborase pe atunci o înțelegere a reprezentării PERSOANEI IDENTITARE, la un pol opus raportării nemijlocite la actualitate.

După "psihologia filosofică " a cunoașterii dintre Aristotel și Kant, a fost preluată în sec XIX s-a dezvoltat psihologia experimentală de laborator; ce a continuat în sec XX susținută de doctrine precum comportamentalismul, configuraționismul.

De pe la jumătatea sec XX a început să se dezvolte și o psihologie a persoanei, inițial caracterologică (Cattel) utilizând etichetările lingvistice tradiționale și prelucrări statistice; care a evoluat în direcția doctrinei celor Cinci Mari Factori, utilizată și în prezent.

În a doua jumătate a secolului s-a impus psihologia relațiilor interpersonale (Sullivan) și cea a circumplexului interpersonal (Bakan-Leary-Kisker-Wiggins), ce s-au conjugat cu psihosociologia; iar teoria atașamentului a susținut psihologia dezvoltării și a ciclurilor vieții, integrând contribuțiile cognitivismului, neofenomenologiei, hermeneuticii (McIntyre, Ricoeur), a psihologiei narative (McAdams) etc.

Astfel, dimensiunea identitară a psihismului persoanei ajunge să se polarizeze cu cea a raportărilor situaționale.

Schreber se naște în 1842 în Leipzig, în familia unui celebru medic ortoped. Tatăl său, Moritz Schreber (care în interpretarea psihanalitică joacă un rol deosebit în delirul său, ca obiect al unei fixări homosexuale) – era o persoană extrovertă, asertivă și activă, care a acordat mare importanță practicării sportului și a introdus în școli metode pedagogice speciale pentru prevenirea dezvoltării dizarmonice a corpului. A conceput de asemenea multiple aparate ortopedice, utilizate peste tot. Avea trăiri obsesive agresive. A avut trei fete și doi băieți, primul sinucigându-se.

Paul Schreber urmează dreptul cu frumoase rezultate, își dă doctoratul în 1869 și se căsătorește în 1878, ocupă funcții în sistemul legislativ. E un om fin, liniștit, cult, - știe 7 limbi – cântă la pian. Soția sa e diabetică, are șase avorturi ; și Paul suferă că nu are urmași.

Istoria psihopatologică a lui Schreber începe cu un episod depresiv hipocondriac în 1884, după un eșec; e internat 6 luni în Clinica din Leipzig a Dr. Flechsig, cu remisiune și reluarea activității.

Ocupă, cu bune rezultate, diverse funcții în sistemul juridic ; iar în 1893, este numit ca Președinte al Curții de Apel din Dresda, funcție de mare responsabilitate. Acum, e debutul psihozei:

În vacanța acestui an are o poluție nocturnă cu un vis în care se resimte în postură sexuală feminină; se gândește că „e plăcută o astfel de experiență sexuală,,.În Noiembrie 1893, începe episodul psihotic, inițial cu insomnie, depresie și anxietate, pentru care se internează tot la Clinica dr. Flesing. ..

..Are sentimentul că totul se preschimbă în jur, că „se petrec miracole,, el etichetând perioade dintre 15 Februarie 1894 (când are din nou multe poluții) și plecarea sa în iunie la azil, ca,, perioada sfântă a vieții mele,, (deși - scrie el – constituțional nu am avut înclinații religioase).

Ca simptom special sunt menționate acum halucinații audio verbale, un fel de zgomote sau voci care interferează cu propria gândire... ca un limbaj secund -, al nervilor,, al „vocilor,, – prin care resimte cum mii de oameni, necunoscuți și cunoscuți...sunt tot timpul în relații cu intimitatea gândurilor sale, dublându-le cu un caracter intruziv. Astfel, el se resimte ca plasat involuntar sub o SUPRAVEGHIERE universală. O poziție specială, ostilă, ocupă în această rețea ce-l învăluie ca un complot, dr Fleshing; care-i apare „schimbat,, în relație cu „omorârea sufletelor,, și cu razele divine.

Atmosfera din jur e de nerealitate, stranie, Clinica parcă e pustie....curgerea timpului e modificată...oamenii sunt nenaturali...îi apar ca „oameni-provizorii-zburători,,parțiali...contrafăcuți..., testați,, fragmentați..dispărând.. – corelați unor stele (Casiopea, Wega, Gema)...cuprinși în scenarii fictive. Schreber se simte și el schimbat, parcă cu nervii în alt corp,, implicat în scenarii alături de personaje legendare și călătorind printre stele.

În noua LUME DELIRANTĂ în care intră acum, un rol special îl ocupă Dumnezeu, care emană continuu „raze divine,, (provenite din nervii divini) pe care le resimte ca MIRACOLE ce acționează aspra sa, transformându-l.

Schreber resimte că se apropie Sfârșitul Lumii .. (prima judecată divină va avea loc între 4-9 aprilie 1894) și înțelege din tot ce se vorbește.. că va fi emasculat (Ordinea Lumii prezice o posibilitate de schimbare a bărbatului în femeie)

Dumnezeu e – după modelul iranian –dublu, împărțit într-o poziție superioară (Ormuz) și una inferioară (Ariman)...care se află în avantcamera cerului, dar și în soare, fiind extrem de atras de nervii lui Schreber urmând ca după transformarea sa în femeie odată cu sfârșitul lumii, să-l fecundeze... pentru o repopularea a lumii.

Resimțindu-se în centru acestui scenariu delirant supranatural, Schreber e pus sub tutelă și transferat la Sonnenstein, unde va rămâne până în 1902.

Schreber resimte că se apropie Sfârșitul Lumii .. (prima judecată divină va avea loc între 4-9 aprilie 1894) și înțelege din tot ce se vorbește.. că va fi

emasculat (Ordinea Lumii prezice o posibilitate de schimbare a bărbatului în femeie)

Dumnezeu e – după modelul iranean – dublu, împărțit într-o poziție superioară (Ormuz) și una inferioară (Ariman)...care se află în avântcamera cerului, dar și în soare, fiind extrem de atras de nervii lui Schreber urmând ca după transformarea sa în femeie odată cu sfârșitul lumii, să-l fecundeze... pentru o repopularea a lumii.

Apoi, treptat, prin anii 1897 se liniștește... citește mult inclusiv presa, cântă la pian, joacă șah, comunică cu alții, începe să-și noteze trăirile. În 1899 își scrie Memoriile și se decide să solicite scoaterea de sub tutelă și externarea

Dar, doctorul Weber ce se îngrijește de el, nu e de acord, făcând un referat negativ. Urmează trei ani de luptă pentru reinsertia în societate.

Secvențele demersului lui Schreber se desfășoară succesiv:

1899 Octombrie. Schreber solicită oficial scoatere de sub tutelă.

Decembrie: Dr Weber în referatul său, insistă asupra diagnosticului de paranoia, boală delirantă incurabilă și se opune externării.

1900 Martie: Curtea respinge solicitarea lui Schreber care face imediat apel.

Noiembrie: Dr Weber reia opinia sa "Dg Paranoia incurabilă, nu.. externării".

1901 Aprilie: Curtea respinge cererea lui Schreber.

Iulie: Schreber contestă decizia la forul superior juridic (Curtea de apel din Dresda, la care fusese numit Președinte înainte de boală) anexând și manuscrisul Memoriilor (pe care le oferă și dr Weber).

1902 Aprilie: Weber face un referat favorabil (precizând că a observat îndeaproape pacientul care se comportă normal)

Iulie: Curtea de apel aprobă cererea lui Schreber (precizând că are și suport social)

Decembrie: Schreber părăsește azilul.

După externare, Schreber locuiește împreună cu soția și adoptă o fată. Duce o viață liniștită, își construiesc o casă în care se mută în 1905. Nu s-au semnalat probleme sociale. Citește, cântă la pian, duce o viață liniștită. Memoriile sunt publicate în 1903 de o Editură din Leipzig.

În 1907 îi moare mama.. iar la scurt timp, soția sa face o hemiplegie. Starea psihoneurologică a lui Schreber se înrăutățește și este internat – până la decesul său din 1911- într-un serviciu de asistență de la marginea Leipzig-ului.

Ca epilog al bătăliei lui Schreber pentru o viață decentă în comunitate, merită amintit unul din argumentele sale către justiție:

„Convingerile religioase nu ar trebui să fie un criteriu, doar prin ele însele, pentru evaluarea tulburării mentale, deoarece se referă la fapte supranaturale....”

(De fapt, el și-a publicat Memoriile la o Editură din Dresda preocupată de literatura ocultă, Editură la care și-a publicat în același an Teza de doctorat însăși Dr. Jung, care cuprindea și ea referințe la domeniile oculte.. Jung ia astfel cunoștință de cartea lui Schreber recomandând-o lui Freud).

Schreber a resimțit de la începutul psihozei sale că se află sub o influență „supranaturală..”. Deși convingerea sa delirantă e evident aberantă..ea se desfășoară într-un plan „teoretic-cultural,, al unei LUMI UMANE susținută de limbaj (logos), diferă de ex. de cea al trăirilor de tip anxios-fobic, pe care le împărțim cu animalitatea.

Psihopatologia evoluționistă care s-a dezvoltat după 1990 a sugerat de la început – prin Crow- că foarte probabil homo sapiens a câștigat o *vulnerabilitate pentru psihoze* odată cu dezvoltarea limbajului narativ critic în urmă cu 150.000 ani;....

..... la care Burns a adăugat și sensibilizarea pe care o introduce „creierul social,, responsabil de reprezentarea relaționărilor interpersoane în scenarii narrative, de tip mit sau legendă.

Dacă ar fi să se ridice întrebarea: „*Cum de e posibil ca psihopatologia umană să înregistreze tulburări ca cele de tipul delirului lui Schreber ?*,, răspunsul nu va putea ocoli trimiterea la specificitatea logosului-limbaj-narativ-critic.

Logos care permitea, încă de acum 70.000 ani, reprezentarea strămoșilor decedați în variantă totemică. Iar după sedentarismul agrar și descoperirea scrisului, civilizațiile și imperiile vor dezvolta în acest mediu lingvistic religii sistematizate, precum cea iraniană a lui Ormuz și Ariman....

De altfel..o astfel de perspectivă se conjugă coerent cu formularea – aparent șocantă a lui Heidegger -, cum că „ *Limbajul este gazda ființei*,, . Gazda unei ființe speciale,... care devine capabilă, în cadrul „LUMII sale specifice,, să ajungă la extaz și la nebunia delirant paranoiacă.

Psihopatologia, prin cazurile sale răsunătoare cum e și cazul Schreber. ne corelează atât cu istoria culturii cât și cu antropogeneza, cu antropologia.

Căci doar prin valențele limbajului narativ critic ce face posibile miturile, istoriile, discursivitatea teoretică a științelor și întemeierea filosofică, devine posibilă o specială autoreproducere culturală *memetică* – ca replică a reproducerii genetice din biologie.

Doar privind cu o suficientă deschidere ANTROPOLOGICĂ, nu vom rămâne la tentativele inițiale, desigur meritorii... de a vedea în paranoia un simplu derivat al homosexualității latente.

.....Pentru ca în sec XIX cineva să poată deveni paranoiac,.... era necesar ca, cu câteva veacuri mai devreme,... altcineva să se fi putut ridica la înălțimea Sfântului Ioan al Crucii.....